

ЩОДО ОЗНАК СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Дмитрій Андрійович ЛІСОВ,

*аспірант кафедри трудового права та
права соціального забезпечення,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0009-0009-2657-2561>*

Питання реалізації права на соціальний захист внутрішньо переміщеними особами в Україні є надзвичайно актуальними, проте, до цього часу є не достатньо врегульованим на законодавчому рівні, про що свідчать висновки правозахисників і невдоволення самих переселенців. Головними проблемами ВПО в Україні залишаються: «припинення або відмова у нарахуванні соціальних виплат та незрозумілість процедур перевірки місць проживання переселенців. Крім того, за даними громадських організацій, які надають правову допомогу ВПО, переселенці найчастіше звертаються з питаннями відновлення документів (паспорт, ПІН, документи про освіту, правовстановлюючі документи на майно), отримання довідки ВПО, звільнення з підприємств на непідконтрольній території і подальшого оформлення документів для працевлаштування, отримання субсидій» [1, с. 249].

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб Т.Р. Кульчицький розглядає як: «систему державних, територіальних та недержавних організаційно-правових заходів законодавчо-обов'язкового чи добровільного характеру, які застосовуються з метою задоволення соціальних потреб осіб, зумовлених обставинами, передбаченими Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», та спрямовані на ефективну інтеграцію цих осіб за новим місцем проживання, а також створення умов для забезпечення їм гідного рівня життя» [2, с. 23]. У свою чергу, Л.М. Князькова на підставі аналізу законодавства щодо внутрішньо переміщених осіб, а також наукової літератури із цього питання формулює наступне визначення соціального захисту внутрішньо переміщеної особи в Україні, а саме як: «системи організаційних, правових, економічних, фінансових заходів, спрямованих на захист зазначеної особи від негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [3, с. 128]

Досить доречно визначення поняття та ознак соціального захисту внутрішньо переміщених осіб називає І.С. Басова, яка пропонує: «соціальний захист внутрішньо переміщеної особи в Україні розглядати як систему організаційних, правових, економічних, фінансових заходів,

спрямованих на убезпечення зазначеної особи від негативних наслідків настання соціального ризику (військові дії, окупація чи анексія територій, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру). Ознаками соціального захисту внутрішньо переміщених осіб є: наявність організаційно-правових заходів держави; відображення їх як у спеціальних, так і загального характеру нормативно-правових актах; передбачення спеціальних механізмів здійснення внутрішньо переміщеними особами окремих прав; забезпечення реалізації внутрішньо переміщеними особами своїх прав і обов'язків. Видами соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні є пенсійне забезпечення, житлове забезпечення, реалізація права на працю, соціальний захист на випадок безробіття, грошова допомога, соціальні та медичні послуги» [4, с. 39-40].

Таким чином, враховуючи вищевикладене, до основних ознак, за якими можна охарактеризувати соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні слід віднести такі:

1) соціальний захист ВПО необхідно розглядати як окремий вид державної політики, спрямованої на забезпечення прав і свобод громадян, а також на підтримку осіб, які через певні об'єктивні обставини покинули своє місце проживання.

2) чітка законодавча база для здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. На сьогодні система законодавчих та нормативно-правових актів, які регулюють питання надання соціального захисту для ВПО є досить розгалуженою та постійно удосконалюється. Аналізуючи законодавче та нормативно-правове підґрунтя правового регулювання соціального захисту ВПО погодимося із думкою Д.А. Селіхова, який зазначає, що: «правова база захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні є складною та багаторівневою системою, яка включає як національні нормативно-правові акти, так і міжнародні стандарти. Ефективне забезпечення прав ВПО вимагає не лише наявності відповідної правової бази, але й належної її імплементації на місцевому рівні органами місцевого самоврядування, що є ключовим елементом у процесі захисту та підтримки внутрішньо переміщених осіб» [5, с. 35].

3) соціальний захист ВПО передбачає гарантування для ВПО мінімальних стандартів життя;

4) формування державної соціальної політики по відношенню до ВПО забезпечується та реалізується державою, тобто саме держава уповноважена на розроблення такої політики по відношенню до ВПО;

5) обов'язковість соціального захисту ВПО, оскільки це чітко закріплено на законодавчому рівні та безпосередньо впливає із розуміння держави як соціальної;

6) доступність системи соціального захисту ВПО. Так, доступ до системи соціального захисту ВПО забезпечується он-лайн, через електронні ресурси та реєстри, через особисте звернення до відповідних уповноважених органів тощо;

7) здійснення системних та комплексних заходів з боку держави з соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

8) терміновість здійснення заходів, спрямованих на реалізацію державної політики щодо здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Фактично мова йде про своєчасне реагування на ті соціальні проблеми, які виникають у внутрішньо переміщених осіб у конкретний період їхнього життя;

9) довгостроковість здійснення соціального захисту ВПО;

10) автоматичність продовження надання та адресності здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, а також припинення соціальних виплат за певних, визначених законодавством умов;

11) різноманітність соціального захисту ВПО, що включає в себе надання соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціальних послуг.

Підсумовуючи зазначимо, що соціальна підтримка ВПО має досить вагоме значення для захисту їх прав, свобод та законних інтересів у досить складний період їхнього життя - при здійсненні їх вимушеного переселення із власних домівок до інших адміністративно-територіальних одиниць України. Досить важливо забезпечити мінімальні стандарти соціального захисту ВПО, їх соціалізацію та адаптацію на нових місцях, убезпечити їх від дискримінації, негативного ставлення до себе, розширити їх правову обізнаність, сформувані гуманітарний підхід з боку всіх членів суспільства до цієї категорії осіб.

Список використаних джерел:

1. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти. За заг. ред.: О.Я. Рогача; М.В. Савчина; М.В. Менджул. Ужгород: РІК-У, 2017. 348 с.

2. Кульчицький Т.Р. Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. Дис. на здоб наук. ступеня доктора філософії Спец: 081 «Право». Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів. 2022. 224 с.

3. Князькова А.М. Деякі питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 2. С. 127-130

4. Басова І.С. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Одеса, 2019. 198 с.

5. Селіхов Д.А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/6.pdf>. С. 34-39